

Tezden Makale Üretmek: Ama Nasıl?

Abdullah Demir | Editör | <https://orcid.org/0000-0001-7825-6573>
abdullahdemir@aybu.edu.tr

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | <https://ror.org/05ryemn72>

Öz

Tezden makale üretmek, yüksek lisans ve doktora tezi tamamlanmadan önce veya sonra gündeme gelmektedir. Tez tamamlanmadan önce tez verisini kullanarak makale yayımlamak, tezin özgünlüğünü tartışmaya açabilir. Tez tamamlandıktan sonra yayın yapılması daha uygundur. Tezin tamamlanmasından sonra yapılan yayın, araştırmacının ve tezin bilinirliğini artırır. Bununla birlikte tezden yayın üretilirken tezden oluşturulduğunun belirtilmesi gereklidir. Ayrıca makale yazım sürecinde danışman önemli bir katkı sunmuşsa, ikinci yazar olarak belirtilmesi zorunludur. Tezden makale üretmek sadece kopyala-yapıştır işi değildir. Tezden makale üretmek tahmin edildiğinden daha zordur. Editörler ve hakemler aceleyle dönüştürülen bir makaleyi kolaylıkla fark ederler. Bu nedenle tez makaleye dönüştürülürken yoğun emek sarf edilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler

Akademik Yayın, Tez, Doktora Tezinden Makale Üretmek, Tezi Makaleye Dönüştürmek, Tezden Makale Çıkartmak, Tezi Yayına Dönüştürmek, Tezden Makale Oluşturma, Tezi Makaleye Uyarlama

Create an article from a thesis: How?

Abstract

Producing an article from a thesis is a topic that arises before or after completing a master's or doctoral dissertation. Publishing an article using thesis data before completing the thesis can call into question the originality of the thesis. It is more appropriate to publish after the thesis has been completed. The publication after completing the thesis enhances the researcher's and thesis's visibility. However, when producing an article from the thesis, it is necessary to indicate that it was created from the thesis. Additionally, if the advisor has contributed significantly during the article writing process, they must be identified as the second author. Producing an article from a thesis is not just a copy-paste and is more difficult than anticipated. Editors and reviewers easily recognize an article that has been hastily converted. Therefore, an intensive effort is required when converting a thesis into an article.

Keywords

Academic Publication, Thesis, Converting a thesis into an article, Turning a thesis into an article, Extracting an article from thesis, Turning thesis into publication, Create an article from a thesis, Adapting a dissertation into an article

Atıf Bilgisi / Cite

Demir, Abdullah. "Tezden Makale Üretmek: Ama Nasıl? / Create an article from a thesis: How?". *Eskiyeni* 48 (Mart 2023), 1-6. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1272818>

Tezden makale ne zaman yayımlanmalı, kabulden önce mi sonra mı?

Tezden makale üretmek, yüksek lisans ve doktora tezi tamamlanmadan önce veya sonra gündeme gelmektedir. Tez tamamlanmadan önce tez verisini kullanarak makale yayımlanmalı mı sorusunu yüksek lisans ve doktora tezleri için farklı cevaplamakta fayda vardır. Yüksek lisans programı, öğrencinin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgiye erişme, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını sağlar.¹ Doktora programı ise öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel problemleri, verileri geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma, analiz etme ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli becerileri kazandırır.² Doktora çalışması sonunda hazırlanacak tezin; “a) bilime *yenilik* getirme, b) *yeni* bir bilimsel yöntem geliştirme, c) bilinen bir yöntemi *yeni* bir alana uygulama” niteliklerinden en az birini yerine getirmesi gerekir.³ Yüksek lisans tezinin “yenilik” içermesi şart koşulmazken doktora tezinde “yenilik” şartı aranır. Tez tamamlanmadan tez verisi kullanılarak yayın yapılması halinde doktora tezinin özgünlüğü kaybolabilir. Bu açıdan özellikle doktora tezine dayanılarak üretilen yayınların, tez tamamlandıktan sonra yayımlanması daha uygundur.

Bir diğer önemli husus da tezden üretilen makalelerde, çalışmanın tezden üretildiğinin belirtilmesi, buna dair etik beyana çalışmada yer verilmesidir. *İSNAD Atıf Sistemi*'nde bu durum, “Yayına hazırlanan bir çalışma; kitap bölümü, yayımlanmamış bildiri metni ile yüksek lisans veya doktora tezinden üretilmişse mutlaka çalışmanın ilk sayfasında bu husus belirtilmelidir.” şeklinde yer alır.⁴ Etik beyan ifadesi aşağıdaki örnekte olduğu gibi çalışmada belirtilebilir.⁵

* Bu çalışma ... danışmanlığında ... tarihinde tamamladığımız ... başlıklı yüksek lisans/doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Yüksek Lisans/Doktora Tezi, ... Üniversitesi, Şehir, Ülke, Yıl). / This article is extracted from my master thesis/doctorate dissertation entitled “...”, supervised by ... (Master's Thesis/Ph.D. Dissertation, ... University, City, State, Year).

Bazı üniversiteler yayımladıkları Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliklerinde, tezden yayın yapılmasını, tez savunmasına girilebilmesinin ön şartı olarak zorunlu tutmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz üzere bu durum doktora tezi için özgünlük sorununa yol açabilir.

Tezden üretilen makalelerde danışman yazar olarak eklenmeli mi?

Tezden üretilen makalelerde danışmanın doğrudan yazar olarak eklenmesi yerine “yeterli/önemli katkı” verip vermediğine göre karar verilmelidir. Yayın Etiği Komitesi'ne (COPE: Committee on Publication Ethics) göre “Yazarlık, çalışmanın konseptine, tasarımına, yürütülmesine veya yorumlanmasına önemli katkılarda bulunanlarla sınırlı olmalıdır. Önemli katkılarda bulunanların tümü ortak yazarlar olarak listelenmelidir. Çalışmaya örneğin dil düzenlemesi gibi çok az katkıda bulunanlar varsa bunların teşekkür bölümünde belirtilmeleri gerekir”.⁶

¹ Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği (LEÖY), *Resmî Gazete* 29690 (20 Nisan 2016), md. 6/1.

² LEÖY, md. 15/1.

³ LEÖY, md. 15/6.

⁴ Abdullah Demir, *İSNAD Atıf Sistemi* (Ankara: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2019), 39.

⁵ İSNAD Atıf Sistemi (İSNAD), "Yayın Etiği Beyanı" (28 Mart 2023).

⁶ COPE (Committee on Publication Ethics), "Authorship" (28 Mart 2023).

Danışman, “araştırmanın tasarımında, verilerin toplanmasında, değerlendirilmesinde, yayının hazırlanması ve onayında yeterli/önemli katkıda” bulunmuşsa yazar olarak gösterilmelidir; katkı sunmamışsa ismi eklenmemelidir. Çünkü etik ihlaller arasında “Haksız Yazarlık”, “Sözde Yazarlık” da bulunmaktadır. “Haksız Yazarlık, aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya katkısı olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı hâlde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmektir.”⁷

Bu ihlal, Sözde Yazarlık veya Yazar Saklama şeklinde de olabilmektedir. *Sözde (Armağan) Yazarlık*, “Bir çalışmada (araştırmanın tasarımında, verilerin toplanmasında, değerlendirilmesinde, yayının hazırlanması ve onayında) yeterli katkıda bulunmaksızın yazar olarak görünmek/gösterilmektedir”.⁸ Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı hâlde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek aylıktan kesme cezasını gerektiren fiildir.⁹

Yazar Saklama ise “çalışmaya katkısı olduğu hâlde yazarlardan birinin ismine yer vermemektir”.¹⁰ Destek alınarak yürütülen araştırmalar sonucu yapılan yayınlarda destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların katkılarını belirtmemek, uyarı cezasını gerektiren fiildir.¹¹

Bazı üniversiteler yayımladıkları yönetmeliklerde, danışmanın katkısını belirtmeksizin yazar olarak yer almasını zorunlu tutmaktadır. Bu tarz düzenlemeler, haksız/sözde yazarlığa yol açmayacak şekilde yeniden düzenlenebilir.

Tezden üretilen makalelerde danışman ilk yazar mı olmalı?

Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri’ne göre “araştırmada ve yayında görev ve sorumluluk alma anlamına gelen yazarlık hakkını tüm bilimsel çalışmalarda gözetmek; araştırmaya verilen katkı oranında isim sıralamasını belirlemek”¹² gereklidir. Yayına kimin katkı oranı yüksekse o kişi birinci yazar olarak belirtilmelidir. Buna karşın bazı üniversiteler yönetmeliklerinde, danışmanın ilk yazar olarak yer almasını zorunlu tutmaktadır.

TR Dizi’nin kriterleri arasında katkı oranı beyanı “Makale sonunda; Araştırmacıların Katkı Oranı beyanına yer verilmelidir.” şeklinde yer almaktadır. TR Dizi’nde taranmak isteyen veya taranan dergiler, bu kritere uyum sağlamak için birden fazla yazarlı çalışmalarda aşağıdaki şekilde katkı beyanı istemektedir.¹³

⁷ Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi (YKBAYEY), Yükseköğretim Kurulu (10 Kasım 2016), md. 4/1-e.

⁸ Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri (YKEDİ), Yükseköğretim Kurulu (22 Ekim 2014), s. 3.

⁹ Yükseköğretim Kanunu (YK), (4 Kasım 1981), No. 2547, md. 53/3-h.

¹⁰ YKEDİ, s. 3.

¹¹ YK, md. 53/1-c; YKBAYEY, md. 4/2-a.

¹² YKEDİ, s. 6.

¹³ Eskiyei dergisinde yayımlanan örnek makale için bk. Fatıma Güner - Hümeysra Özturan, “Immanuel Kant Bir Faydacı Olabilir mi? Kant’ın, Deneyci Ahlâk Teorilerine Yönelik Eleştirileri”, *Eskiyei* 47 (Eylül 2022), 489-516 <https://doi.org/10.37697/eskiyei.1016150>

Çalışmanın Tasarlanması/Conceiving the Study	Yazar-1 (%55) - Yazar-2 (%45)
Veri Toplanması/Data Collection	Yazar-1 (%70) - Yazar-2 (%30)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
Makalenin Yazımı/Writing up	Yazar-1 (%80) - Yazar-2 (%20)
Makale Gönderimi ve Revizyonu/Submission and Revision	Yazar-1 (%90) - Yazar-2 (%10)

Danışman ve öğrencinin yazarlık sıralaması belirlenirken katkı oranları esas alınmalıdır.

Tezden üretilen yayınlarda benzerlik oranı ne olmalı?

Akademik araştırmalar yayımlanmadan, tezler ise kabul edilmeden önce intihali engellemek için Turnitin, iThenticate, intihal.net gibi yazılımlar kullanılarak benzerlik taramasına tabi tutulmaktadır.

Türkiye’de yürürlükte olan mevzuatta intihal, *başkalarının* fikir, veri, eser ve yayınlarını kısmen veya tamamen kendisine aitmiş gibi yayımlamak olarak tanımlanır.

“İntihal/Aşırma bilimsel usullere uygun biçimde gerekli atıfları yapmadan ve kaynak göstermeden *başkalarının* fikir, veri, eser ve yayınlarını kısmen veya tamamen kendisine aitmiş gibi yayımlamaktır”.¹⁴

“*Başkalarının* özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezasını gerektiren fiildir”.¹⁵

“*Başkalarının* özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezasını gerektiren fiildir.”¹⁶

Bu mevzuata göre kişinin kendi çalışmasından alarak kullandığı veriler için hukuki anlamda “intihal” söz konusu olmaz. Buna karşın araştırmacının gerek kendi gerek başkalarına ait fikir, veri, eser ve yayını kullanması durumunda usulüne uygun şekilde *atıf* veya *alıntı* yapması gerekir.

Atıf/Dolaylı Aktarma: Bir kaynaktaki düşünce, tartışma veya tespiti atıf yapıyorsa ve atıf yapılan görüş atıf yapan araştırmacının kendi kelimeleri ile satıra dökülüyorsa cümlelerin sonuna dipnot işareti¹ konulmalıdır. Yapılan atıf, eserin belli bir sayfasına ya da sayfa aralığına ise sayfa numarası verilmelidir.

Alıntı/İktibas: Eğer müracaat edilen kaynaktan ilgili kısım aynen, noktası ve virgüline doku-
nulmadan, olduğu gibi alınıyorsa alıntılanan kısım “çift tırnak içinde verilir” ve sonuna dipnot
numarası¹ verilerek kaynağı belirtilir. Doğrudan alıntılanan kısım üç satırdan uzun ise (kırk ke-
limeden fazla ise) ayrı bir paragraf hâlinde gösterilir. Uzun alıntılar ana metinden ayırt edil-
mesi için normal metin boyutundan bir küçük yazı tipi boyutunda ve paragrafın tamamının
soldan satır başı hizasında girintili olarak yazılması tercih edilmelidir.¹⁷

Bu konudaki mevzuat şöyledir:

“İktibasın belli olacak şekilde yapılması lazımdır. İlim eserlerinde, iktibas hususunda kulla-
nılan eserin ve eser sahibinin adından başka bu kısmın alındığı yer belirtilir.”¹⁸

¹⁴ YKBAYEY, md. 4/1; YKEDİ, s. 2.

¹⁵ YK, 53/5.

¹⁶ Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), (13 Aralık 1951), No. 5846, md. 53/5.

¹⁷ Demir, *İSNAD Atıf Sistemi*, 50-51.

¹⁸ FSEK, md. 35/4.

“Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılır.”¹⁹

“Bir eserle ilgili olarak yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak gösteren kişi ise altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”²⁰

Özetle ifade edecek olursak ALINTI: Kaynaktaki BİLGİNİN METNİ ile birlikte alınmasıdır. İki şey (bilgi + metni) alındığı için iki belirteçle 1) Alıntı İşareti (Çift Tırnak/İçerlek Paragraf) 2) Kaynak gösterimi ile belirtilmelidir. ATIF: Bir kaynaktaki BİLGİye işaret edilmesidir. Tek şeye göndermede bulunulduğu için bir belirteçle (kaynak gösterimi) gösterilir.

ATIF: Bilgi → Kaynak Gösterimi

ALINTI: Bilgi + Metin → Alıntı İşareti + Kaynak Gösterimi²¹

Tez yazımında atıf ve alıntı arasındaki farklılığa dikkat edilerek metin oluşturulmalıdır. İntihali engellemek için kullanılan Turnitin, iThenticate, intihal.net gibi yazılımlar sonucunda benzerlik oranı tespit edilmektedir. Tespit edilen oran, “intihal vardır” veya “intihal yoktur” şeklinde doğrudan bir hüküm ifade etmez. Tespit edilen benzerlik oranının nereden kaynaklandığı danışman tarafından incelenmelidir. Örneğin %35 olarak tespit edilen bir benzerlik, intihal olmayabilir; %1 olarak tespit edilen benzerlik, intihal olabilir. Bundan dolayı benzerlik tarama raporu sonucu ne olursa olsun raporda renkli olarak işaretlenen yerlerde *atıf-alıntı farklılığına dikkat edilip edilmediği, intihal olup olmadığı* danışman tarafından incelenmelidir. Benzerlik oranının yüksek çıkmasının en sık karşılaşılan sebebi, araştırmacıların alıntı yaptıkları halde sanki atıf yapmış gibi metni oluşturmalarıdır.

Tezinden makale üreten araştırmacı, tezinden aynen aldığı bilgileri alıntı olarak çift tırnak içinde veya içerlek paragraf ile belirtmelidir. Tezinde yer alan bilgilere atıf yapması durumunda ise bunları metne atıf olarak yazmalıdır. Bunlara uyması durumunda tezdeki metin ile makale metni, alıntılar dışında tıpa tıp benzer olmaz.

Tezden makale üretilmesinde dikkat edilecek hususlar nelerdir?

Tez ile makalenin yapısı farklıdır. Tez, araştırmacının tüm aşamalarına dair detaylı açıklamalar içeren sayfa sayısı açısından geniş bir çalışmadır. Oysa makalede sayfa sayısı sınırı vardır ve bundan dolayı konuyla ilgili her hususa ayrıntılı şekilde değinmek mümkün olmaz. Makalede sayfa sınırı bulunması nedeniyle teze göre daha dar ve sınırlı bir konu ele alınmalıdır. Bu açıdan tezden üretilen çalışmalarda tezin tümünü içerecek şekilde bir makale üretmeye çalışmak yerine makale hacminde ele alınabilecek tezin belli bir araştırma sorusu, hipotezi veya belli alt başlığı konu olarak seçilmelidir.

Tezden kopyala-yapıştır ile aynen alınması gereken belli cümleler mutlaka alıntı usulüne uyularak makale metnine eklenmelidir. Tezde yer alan bilgilere atıf yapılması durumunda ise bilgiler mana olarak alınmalı ve araştırmacı tarafından başka sözcüklerle metinde yeniden ifade edilmelidir.

¹⁹ FSEK, md. 71/3.

²⁰ FSEK, md. 71/5.

²¹ İSNAD Atıf Sistemi (İSNAD), "Atıf ve Alıntı Yapmak" (28 Mart 2023).

Makalede, çalışmanın tezden üretildiği mutlaka belirtilmelidir. Tezden makale oluşturulmaya başlanmadan önce danışman ile yazarlık katkısı olup olmayacağı mutlaka görüşülmeli ve mutabakata varılmalıdır. Makalenin konseptine, tasarımına, yürütülmesine veya yorumlanmasına danışman katkıda bulunacaksa ortak yazar olarak düşünülmalıdır.

Kaynakça | References

- LEÖY, Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. *Resmî Gazete* 29690 (20 Nisan 2016).
<https://www.yok.gov.tr/kurumsal/mevzuat>
- Demir, Abdullah. *İSNAD Atıf Sistemi*. Ankara: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2. Edisyon. Basım, 2019.
- İSNAD, İSNAD Atıf Sistemi. "Yayın Etiği Beyanı". Erişim 28 Mart 2023.
<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/1-yayin-etigi/yayin-etigi-beyani/>
- Committee on Publication Ethics, COPE. "Authorship". Erişim 28 Mart 2023.
<https://doi.org/10.24318/cope.2019.3.3>
- YKBAYEY, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi. Türkiye: Yükseköğretim Kurulu, 10 Kasım 2016. Erişim 28 Mart 2023.
<https://www.yok.gov.tr/kurumsal/mevzuat>
- YKEDİ, Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri. Türkiye: Yükseköğretim Kurulu, 22 Ekim 2014. Erişim 28 Mart 2023.
<http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/istanbultip.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/Y%C3%BCKsek%C3%B6%C4%9Fretim-Kurumlar%C4%B1-Etik-Davran%C4%B1%C5%9F-%C4%B0lkeleri.pdf>
- YK, Yükseköğretim Kanunu. 4 Kasım 1981. Erişim 28 Mart 2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>
- FSEK, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. 13 Aralık 1951. Erişim 28 Mart 2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf>
- İSNAD, İSNAD Atıf Sistemi. "Atıf ve Alıntı Yapmak". Erişim 28 Mart 2023.
<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/20-atif-ve-alinti-yapmak/>